

ביאור הדף מסכת שבועות דף ל'

נאמר בתורה שבועה נוספת חוץ משבועת ביטוי שהיא שבועת העדות, וכלומר אדם שידע לחבירו עדות, ונשבע לחבירו שאינו יודע לו עדות חייב קרבן עולה ויורד על שבועתו, וחייב קרבן אף שנשבע לשקר במזיד, ולא כשבועת ביטוי שחייב הקרבן בה הוא רק אם עבר על שבועתו בשוגג.

משנה. אומרת המשנה ששבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים, ברחוקים ולא בקרובים הפסולים לעדות למי שנשבעו לו, בכשרים ולא בפסולים לעדות, ואינה נוהגת אלא בראויים להעיד. ולדעת רבי מאיר אם נשבע מפי עצמו השבועה נוהגת בין אם נשבע בפני בית דין ובין אם נשבע שלא בפניו בי"ד, ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בבי"ד.

אבל לדעת חכמים בין אם נשבעו העדים מפי עצמם ובין מפי אחרים, אינן חייבין עד שיכפרו בבית דין עצמו.

וחייבין על זדון השבועה, ועל שגגתה עם זדון העדות, ואינן חייבין על שגגתה, ומה הן חייבין על זדון השבועה קרבן עולה ויורד.

גמרא. מביאה הגמרא מקור לדין שנשים פסולות לעדות ששנינו בברייתא על הפסוק "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב", ש"ועמדו שני האנשים", הכוונה לעדים, ולא על הבעלי דינים, כיון שהבעלי דינים כבר הזכירו בפסוק "אשר להם הריב", ולכן וודאי ש"ועמדו שני האנשים" מדבר על העדים, ורואים שעדים הם דווקא אנשים ולא נשים.

ומוסיפה הברייתא שאם תרצה תוכל לומר שלומדים זאת ממה שנאמר כאן "שני" ונאמר לגבי עדים "על פי שני עדים", שכפי ששם הכוונה לעדים כך גם כאן.

ושואלת הגמרא מדוע אנו צריכים את הלימוד מ"שני" אם כבר אנו יודעים שמדובר בעדים ממה שהבעלי דינים כבר נאמרו ב"אשר להם הריב". ועונה הגמרא שצריך את הלימוד כדי שלא נאמר שכל הפסוק מדבר על שני האנשים אשר להם הריב דהיינו הבעלי דין.

בריייתא נוספת מביאה הגמרא שאומרת גם היא ש"ועמדו שני האנשים" מדובר בעדים, אך לומדת זאת מסברא, שלא מדובר על הבעלי דינים, שהרי לא תמיד יש רק שני בעלי דין ולפעמים גם שלושה או יותר באים לדין.

ואף כאן הוסיפה הברייתא שאם תרצה תוכל לומר שלומדים זאת ממה שנאמר כאן "שני" ונאמר לגבי עדים "על פי שני עדים", שכפי ששם הכוונה לעדים כך גם כאן.

ושואלת הגמרא מדוע אנו צריכים את הלימוד מ"שני" אם כבר אנו יודעים שמדובר בעדים מסברא שיתכן יותר משלושה בעלי דינים.

ועונה הגמרא שהברייתא באה לומר שאף אם נדחה את הטענה שוודאי שמדובר בעדים כי יתכנו יותר משני בעלי דין, ונאמר שהפסוק התכוון לשני סוגי הבעלי דין דהיינו התובע והנתבע, עדיין נלמד זאת מהמילה "שני" שנאמרה בעדים.

בריייתא נוספת מביאה הגמרא שאומרת גם היא ש"ועמדו שני האנשים" מדובר בעדים, אך לומדת זאת מסברא אחרת, שאם היה מדובר בבעלי דין מדוע נאמר "שני האנשים", וכי נשים לא באים לדון, אלא וודאי שמדובר בעדים, ומלמד שנשים פסולות לעדות.

ואף כאן הוסיפה הברייתא שאם תרצה תוכל לומר שלומדים זאת ממה שנאמר כאן "שני" ונאמר לגבי עדים "על פי שני עדים", שכפי ששם הכוונה לעדים כך גם כאן.

ושואלת הגמרא מדוע אנו צריכים את הלימוד מ"שני" אם כבר אנו יודעים שמדובר בעדים ולא בבעלי דין מסברא שאף נשים באות לדין.

ועונה הגמרא שהברייתא באה לומר שאף אם נדחה את הטענה הזו, ונאמר שאין דרך אשה לבוא לדין כי נאמר "כל כבודה בת מלך פנימה", עדיין נלמד זאת מהמילה "שני" שנאמרה בעדים.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמהפסוק "ועמדו שני האנשים" לומדים שמצוה על הבעלי דינים שיעמדו. ואמר ר' יהודה שמעתי שאם רצו להושיב את שניהם מושיבים, ומה שאסור זה שלא יהא אחד עומד ואחד יושב, או אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריו, כי אז יסתתמו טענותיו.

ברייטא נוספת מביאה הגמרא שאומרת שמהפסוק "בצדק תשפוט עמיתך" לומדים שלא יהא אחד יושב ואחד עומד, או אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריו.

ומוסיפה הברייטא דבר אחר, שלומדים מהפסוק "בצדק תשפוט עמיתך" שתהיה דן את חבירך לכף זכות.

ורב רב יוסף שנה, שמ"בצדק תשפוט עמיתך" לומדים שעם שאתך בתורה ובמצות וכלומר תלמיד חכם, השתדל לדון יפה.

ומספרת הגמרא שרב עולא בנו של רב עילאי היה לו דין לפני רב נחמן. ולפני הדיון שלח רב יוסף לרב נחמן, שעולא חברנו עמית בתורה ובמצות.

ודן רב נחמן מדוע שלח לו רב יוסף כך, וכי להחניף לעולא. ולאחר מכן חזר בו ואמר שרב יוסף שלח לו כך כדי שיקדים לעסוק בדינו לפני הדינים האחרים, או כדי שאם ההכרעה בדין תהיה באופן של 'שודא דדינא' וכלומר שהדין מכריע לפי נטיית ליבו, שיידיע שהוא תלמיד חכם ויכריע הדין לטובתו.

עמוד ב'

ואמר עולא שהמחלוקת בברייטא בין רבי יהודה לחכמים האם בדין הבעלי דין עומדים או יושבים, זה רק בבעלי הדינים עצמם, אבל עדים לדעת כולם תמיד צריכים לעמוד. שנאמר "ועמדו שני האנשים".

ואמר רב הונא שהמחלוקת בין רבי יהודה לחכמים זה רק בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר דין לדעת כולם הדיינים בישיבה, והבעלי דין צריכים לעמוד, שנאמר "וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם".

ויש שאמרו שאמר רב הונא שהסיבה שבגמר דין הבעלי דינים בעמידה, כיון שעדות היא כמו גמר דין, וכפי שנאמר בעדים "ועמדו שני האנשים", כך גם בגמר דין.

מביאה הגמרא שהיה מעשה שאשתו של רב הונא באה לדין לפני רב נחמן, והסתפק רב נחמן האם לעמוד בפניה כיון שאשת חבר הרי היא כחבר, או שלא לעמוד בפניה, כיון שאם יקום יסתתמו טענות הבעל דין השני כי יראה שרב הונא נוטה לטובתה.

ולמעשה אמר רב הונא לשמעו שבשעה שהיא תיכנס הוא יפריח אווז, ורב הונא יקום כביכול מחמת האווז וכך לא יסתתמו טענותיו של הבעל דין.

ושואלת הגמרא מדוע עמד רב הונא הרי התבאר לעיל שבשעת גמר דין לדעת כולם הדיינים צריכים להיות בישיבה, ועונה הגמרא שרב הונא ישב, והתרומם רק כאדם המתיר את סנדלו, ואז הכריע את הדין ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב.

אמר רבה בר רב הונא שאם יש דין לתלמיד חכם ועם הארץ, מושיבים את התלמיד חכם קודם, ואחר כך אומרים גם לעם הארץ שישב, ואם הוא ממשיך לעמוד אין בזה פגם כי אמרו לו לשבת, ולכן לא יסתתמו טענותיו.

ומביאה הגמרא מעשה שהיה דין לרב בר שרביא לפני רב פפא והושיב אותו רב פפא, והושיב אף את הבעל דין, אלא שהשמש של בית הדין בעט בבעל הדין והעמידו, ולא חזר רב פפא והושיב אותו שוב.

ושואלת הגמרא מדוע לא הושיבו רב פפא, הרי יסתתמו טענותיו בזה שהוא עומד ובעל דינו יושב. ועונה הגמרא שכיוון שלא רב פפא העמידו אלא השמש, לא יסתתמו טענותיו לפני רב פפא, כי יהיה סבור שהשמש שונאו, ולכן העמידו, אבל לא רב פפא שאמר לו לשבת.

עוד אמר רבה בר רב הונא שכאשר יש דין לתלמיד חכם ועם הארץ בפני רבו של התלמיד, לא יקדים התלמיד וישב לפני רבו כדי שלא יהיה סבור הבעל דין שהוא מטעים את טענותיו לדיין לפני הדין.

אמנם אם יש להם זמן קבוע ללמוד באותה השעה, יכול התלמיד לשבת לפני רבו, כי אין זה מחמת הדין, ולכן לא יסתתמו טענות הבעל דין.

ואמר רבה בר רב הונא שתלמיד חכם היודע עדות לאדם, אלא שהדיין שדן בדינו של אותו האדם הוא קטן ממנו, ולכן זה זילזול עבורו להעיד באותו הדין, הוא פטור מלהעיד.

ואמר רב שישא בנו של רב אידי שאף במשנה מבואר כך שאדם שמצא שק או קופה שאין דרכו ליטול, פטור מליטול ולהשיב את האבידה, כי אינה לפי כבודו.

אמנם אומרת הגמרא שלהעיד על דבר איסור, כגון שאשה באה לפני חכם להתירה להינשא, והוא יודע שבעלה חי והיא אסורה, חייב להעיד, אפילו אם אין זה לפי כבודו, כי נאמר בפסוק במשלי "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", ובכל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב.

מספרת הגמרא שרב יימר היה יודע עדות למר זוטרא, והוא הלך לפני אמימר שדן בדין, והושיב אמימר את כולם, ואף את העדים. ושאל רב אשי את אמימר שהרי אמר עולא שעדים לדברי הכל צריכים להעיד בעמידה, והשיב לו שאמנם יש בזה מצוות עשה "ועמדו שני האנשים", אך יש גם עשה של כבוד התורה, והוא עדיף על עשה רגיל.

מביאה הגמרא ברייתא שמהפסוק "מדבר שקר תרחק", לומדים שדיין לא יעשה סניגרון לדבריו, וכלומר שאם רואה שסברתו אינה נכונה, לא יביא ראיות לדבריו כי הוא בוש להודות שטעה, אלא יודה בטעותו.

וכן לומדים מהפסוק "מדבר שקר תרחק", שלא יישב בפני הדיין תלמיד בור שיכול להטעות את הדיין.

וכן דיין שיודע בחבירו שהוא גזלן לא יצטרף עמו לדין, וגם עד שיודע בחבירו שהוא גזלן לא יצטרף עמו לעדות, אף שהוא יודע שהעדות נכונה, כי נאמר "מדבר שקר תרחק".

ועוד אומרת הגמרא שלומדים מהפסוק "מדבר שקר תרחק" שדיין שיודע בדין שהוא מרומה והעדים משקרים, שלא יאמר הואיל והעדים מעידים אפסוק כדבריהם ויהא העוון תלוי בצוואר העדים.